

Nr 195.

Ankom till riksdagens kansli den 8 juni 1920 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om ersättning åt vissa entreprenörer m. m.

(1:a avd.)

Uti tvenne likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren (nr 64) av herrar *O. Bergqvist* och *J. Carlsson* och den andra inom andra kammaren (nr 103) av herr *S. Welin*, har hemställts, att riksdagen ville ändra formuleringen i sitt år 1919 fattade beslut angående ersättning till ingenjören Gideon Ericsson för lidna förluster å byggnadsentreprenad så, att regeringen må kunna utan vidare prövning till Ericsson omedelbart utbetala det beslutade beloppet kronor 167,407: 49, och därigenom ytterligare förluster genom räntor m. m. besparas honom.

Vidare har uti en inom första kammaren av herrar *J. Olofsson* och *J. P. Johansson* väckt motion (nr 91) hemställts, att riksdagen ville bevilja kronor 28,357: 80 i ersättning till byggmästaren P. O. Hellman i Östersund för lidna förluster som byggnadsentreprenör till följd av rådande kristid m. m.

Ytterligare har i en inom sistnämnda kammare av herrar *A. Ljunggren* och *A. Träff* väckt motion (nr 166) hemställts, att riksdagen för sin del måtte tillerkänna byggmästare F. William i Motala i ersättning för lidna förluster vid utförande av vissa byggnadsarbeten vid uppfostringsanstalten å Bona ett belopp av kronor femton tusen (15,000).

Slutligen har i en inom andra kammaren av herr *S. Lübeck* väckt motion (nr 158) hemställts, att riksdagen ville bevilja ett anslag å högst kr. 101,117: 25 att efter Kungl. Maj:ts beprövande utgå till beredande av ersättning åt entreprenören för grundläggnings- m. fl. arbeten vid kasernetablissemanget för Södermanlands regemente i Strängnäs, Granit- och Beton-A.-B. i Stockholm, för de förluster entreprenören till följd av rådande kristid lidit genom tillkommen merkostnad utöver den kontrakterade entreprenadsumman för ifrågavarande arbeten.

Beträffande de skäl, motionärerna anfört till stöd för sina framställningar, får utskottet hänvisa till motionerna.

I fråga om de väckta motionerna rörande ersättning åt ingenjören Gideon Ericsson för lidna förluster å byggnadsentreprenad, vilken avsåg uppförande av kasernetablissemang för Västgöta regemente invid Vänersborg, får utskottet erinra, att såväl 1918 som 1919 års riksdagar på grund av i ämnet väckta motioner behandlat denna ersättningsfråga.

Statsutskottet
1918.

Vid frågans behandling år 1918 yttrade statsutskottet:

»Enligt utskottets mening bör ersättning för förlust, som entreprenören lidit på entreprenad, som han åtagit sig gent emot statsverket, kunna medgivas endast rent undantagsvis, där särskilt tungt vägande skäl härför kunna anföras. Såvitt utskottet kunnat finna av handlingarna i förevarande ärende, vill det synas utskottet, som om dylika skäl möjligen här kunde anses föreligga, och att alltså ersättning skulle kunna åtminstone delvis tillerkännas ingenjören Ericsson, utan att härigenom mera vittutseende konsekvenser behöva uppstå. Huruvida förhållandet i verkligheten är sådant, torde dock endast av Kungl. Maj:t kunna efter verkställd utredning avgöras. Att en ansökan i ärendet redan av Kungl. Maj:t avslagits, synes icke utgöra något avgörande hinder mot, att riksdagen med anledning av de föreliggande motionerna anhåller, att Kungl. Maj:t tager frågan under förnyat övervägande. Skulle Kungl. Maj:t vid sådant övervägande finna, att ersättning bör tilldelas ingenjören Ericsson, torde jämväl böra på Kungl. Maj:t ankomma att bestämma, med vilket belopp ersättning skall utgå, dock bör ersättningen enligt utskottets mening i varje fall icke överstiga 75 procent av den förlust entreprenören lidit eller, under förutsättning att det i motionerna uppgivna beloppet härav är riktigt, 167,407 kronor 49 öre. Erforderligt belopp torde kunna utgå av för uppförande av kasernetablissemang för femton infanteriregementen beviljade medel.»

Statsutskottet hemställde med anledning härav, att riksdagen måtte med anledning av förevarande motioner *dels* i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t efter verkställd utredning taga under förnyat övervägande, huruvida och med vilket belopp ersättning må kunna tilldelas ingenjören Gideon Ericsson för förlust, som han lidit vid uppförande av Västgöta regementes kasernetablissemang, *dels ock* medgiva, att för bestridande av sådan ersättning må av de för uppförande av kasernetablissemang för femton infanteriregementen beviljade medel tagas i anspråk ett belopp av högst 167,407 kronor 49 öre.

Statsutskottets förevarande framställning bifölls av första kammaren, men avslogs av andra kammaren, på grund varav ersättningsfrågan för det dåvarande förföll.

Vid behandlingen av ärendet år 1919 yttrade statsutskottet:

Statsutskottet
1919.

»Såsom utskottet i sitt yttrande i ärendet vid dess behandling av 1918 års lagtima riksdag framhållit, bör enligt utskottets mening ersättning i förevarande fall kunna beredas entreprenören, därest Kungl. Maj:t vid prövning av ärendet finner sådan böra utgå. Ersättningsbeloppet bör dock i varje fall icke bestämmas högre än till 75 procent av den förlust, entreprenören lidit, eller 167,407 kronor 49 öre. Utskottet har härvid icke ansett sig kunna taga någon hänsyn till, att entreprenören efter det egentliga byggnadsarbetets avslutande fått vidkännas särskilda kostnader vid utförande av kompletteringsarbeten. Likaledes har utskottet icke funnit sig kunna tillstyrka, att ränta å det såsom förlust upptagna beloppet, såsom av motionärerna ifrågasatts, beräknas.

Erforderliga medel torde böra ställas till Kungl. Maj:ts förfogande genom beviljande av anslag å 1919 års tilläggsstat.»

På grund av vad utskottet sålunda anfört hemställde utskottet, att riksdagen måtte å tilläggsstat för år 1919 bevilja ett förslagsanslag, högst, 167,408 kronor att efter Kungl. Maj:ts beprövande utgå till beredande av ersättning åt ingenjören Gideon Ericsson för liden förlust vid utförande av Västgöta regementets kasernetablissemang.

Denna statsutskottets hemställan blev av riksdagen bifallen.

Vid den närmare utredning, som Kungl. Maj:t i enlighet med riksdagens förevarande beslut underkastat denna ersättningsfråga, inhämtades yttranden i ärendet från såväl justitiekanslern som statskontoret.

Kungl. Maj:ts
prövning av
ersättnings-
frågan.

Justitiekanslern anförde därvid följande:

»Ingenjören Ericsson har till stöd för sin framställning åberopat, att arbetslöner och materialpris stegrats till en enastående höjd, och att transportsvårigheter å järnväg uppstått.

De ifrågavarande den 15 februari 1915 och den 8 augusti 1916 (således efter världskrigets utbrott) upprättade kontrakten innehålla icke någon bestämmelse, som medgiver Ericsson att på grund av stegring i arbetslöner och i materialpris eller transportsvårigheter å järnväg häva entreprenadavtalen.

För tillämpning av 30 § 1 mom. i ovannämnda förordning erfordras enligt ordalagen, att entreprenören blivit genom *naturhinder, olycks-händelse* eller av annan anledning, vilken han ej kunnat förekomma eller

undanröja, *urståndsatt* att fullgöra sitt åtagande inom föreskriven tid. I föreliggande fall har varken *naturhinder* eller *olyckshändelse* inträffat, och av annan anledning synes Ericsson så mycket mindre hava blivit *urståndsatt* att inom föreskriven tid fullgöra sitt åtagande, som arbetena *faktiskt* blivit utförda inom tid, mot vilken anmärkning icke, såvitt handlingarna utvisa, blivit framställd.

För övrigt lärer stegring i arbetslöner och i materialpris icke i och för sig *urståndsätta* en entreprenör att fullgöra sitt åtagande inom föreskriven tid, utan allenast för honom medföra ökade kostnader. Om de uppkomna transportsvårigheterna å järnväg saknas närmare utredning: det kan således icke anses ådagalagt, att dessa svårigheter *urståndsatt* Ericsson att fullborda arbetena inom föreskriven tid, vilket varit en förutsättning för tillämpligheten av ifrågakomna författningsrum.»

I sitt i ärendet avgivna utlåtande yttrade *statskontoret*:

»Vad först beträffar frågan, huruvida ett beslut om beredande av ersättning åt ingenjören G. Ericsson för liden förlust vid uppförande av Västgöta regementes kasernetablissemang kan anses överensstämma med hittills iakttagen praxis får statskontoret anföra, att av den i ärendet gjorda utredning framgår, att endast i några få fall under nu rådande kristid beviljats ersättning för åsamkad förlust vid fullgörande av entreprenad, och att i dessa fall varit fråga om synnerligen obetydliga byggnadsarbeten å vissa kronoparker utförda av skogsarbetare eller andra synnerligen svagt situerade personer. Däremot har, såvitt för statskontoret är bekant, under den tidsperiod, varom nu är fråga, icke i något fall beviljats ersättning för dylik förlust åt entreprenörer för större byggnadsarbeten, ehuru åtskilliga sådana framställningar till Eders Kungl. Maj:t ingivits. Med hänsyn härtill torde ett medgivande åt ingenjören Ericsson av den föreslagna ersättningen komma att strida mot en undantagslöst tillämpad praxis.

Vidkommande de konsekvenser, som ett beslut om beviljande av ersättning för den i detta fall av entreprenören lidna förlusten skulle kunna antagas medföra, tillåter sig statskontoret framhålla, att i åtskilliga av de övriga i den föreliggande utredningen förekommande ganska talrika fallen, bland vilka ett och annat har att uppvisa en högst betydande förlustsiffra, utan tvivel kunnat förekomma lika talande skäl som här för beviljande av ersättning. Därest i detta fall den lidna förlusten skulle till större eller mindre del täckas, måste man givetvis räkna med sannolikheten, att flera av de övriga byggnadsentreprenörerna, som råkat i enahanda belägenhet som ingenjören Ericsson, komme att, med åberopande av nu förevarande fall, görande gällande anspråk på ersätt-

ning för sina på grund av entreprenaderna lidna förluster, vilka framställningar då svårligen kunde avvisas.»

Kungl. Maj:t fann enligt beslut den 23 januari 1920, med hänsyn till vad utskottet sålunda anfört och vad i övrigt i ärendet förekommit, ersättning i förevarande fall icke böra utgå.

Utskottet kan visserligen icke underkänna betydelsen av de skäl, som av statskontoret och justitiekanslern anförts mot utbetalande av ersättning av nu berörd art. Å andra sidan kunna dock enligt utskottets mening billighetsskäl anföras för, att staten i viss utsträckning träder emellan för att hjälpa sådana entreprenörer för statsverkets räkning, som utan eget förvållande genom inträffade prisstegringar sedan krigsutbrottet åsamkats stora förluster. Härvid har utskottet icke kunnat undgå att uppmärksamma, det i fråga om ett flertal entreprenadavtal mellan enskilda och entreprenörer de senare tillerkänts viss ersättning av beställarna, då entreprenörerna åsamkats förlust på här angivet sätt.

Utskottets
yttrande.

Då utskottet icke är i tillfälle att pröva, huruvida och i så fall i vilken utsträckning och under vilka villkor ersättning skulle kunna tänkas utgå till entreprenörer av angiven art, har utskottet, som ansett, att frågan om sådan ersättnings utgående bör i sin helhet upptagas till prövning i ett sammanhang, icke funnit sig kunna tillstyrka de nu framlagda motionerna. Utskottet anser sig emellertid böra förorda, att frågan upptages till noggrann undersökning och utredning. Vid en dylik utredning, där jämväl med affärlivet förtrogna personer torde böra medverka, lärer enligt utskottets mening böra upptagas till prövning samtliga ansökningar av ifrågavarande slag, som till vederbörande myndigheter inkommit före 1919 års utgång, ävensom inom riksdagen väckta motioner i hithörande frågor.

När en sådan utredning föreligger, och de ekonomiska konsekvenserna i ersättningsfrågan följaktligen kunna överblickas, torde resultatet av utredningen böra föreläggas riksdagen.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må

a) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t måtte föranstalta om utredning, huruvida och i så fall i vad mån och under vilka villkor ersättning bör beredas de entreprenörer för statsverkets räkning, som utan egen förskyllan på grund av efter krigsutbrottet inträffade prisstegringar åsamkats förluster,

b) förklara, att de av herrar Bergqvist och Carlsson, Welin, Olofsson och Johansson, Lübeck samt Ljunggren och Träff i ämnet väckta motionerna må anses besvarade genom vad här ovan anförts och föreslagits.

Stockholm den 8 juni 1920.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:
från första kammaren: herrar *S. H. Kvarnzelius, J. Nilsson* i Skottlandshus, *N. A. Nilsson, H. F. Lamm, Ollas A. Ericsson, H. M. Bäckström, J. L. Widell, C. G. Ekman, O. U. B. Olsson, O. Bergqvist, E. A. Hallin* och *J. Nilsson* i Malmö samt
från andra kammaren: herrar *A. Anderson* i Råstock, *J. Jönsson* i Revinge, *O. H:son Waldén, S. Bengtsson* i Norup, *P. B. Nilsson* i Landeryd, *W. Bäckström, C. R. Jansson* i Falun, *J. Erlansson, A. J. Andersson* i Gävle, *O. Nilsson* i Örebro, *S. E. J. Lübeck* och *J. D. Norman*.

Reservation:

av herrar *J. Nilsson* i Skottlandshus, *O. A. Ericsson, O. U. B. Olsson* och *J. D. Norman*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa om avslag å de i ärendet väckta motionerna.
